

GAACI: Njillu Baaba Maal e leydi MaalmaalÉ“e

Soumis par NJAAY SAYDU AAMADU

31-10-2013

DerniÀ“re mise À jour : 02-11-2013

{xtypo_dropcap}A{/xtypo_dropcap}lhajji Baaba Baydi Maal e Daande Leñol njuÉ“É“inii kiirÉ—eeli É—iÉ—i pattamlami, É“ooyooji daarteede, ñalnde 24 e ñalnde 25 lewru kawle(octubre) hitaande 2013 e nder wuro Ñaabina e tule oole, É“ulli e hawaleeje e dow bismaango Fedde sukaaÉ“e Ñaabina noddirteende Fedde Æ•amtaare Ñaabina (Association pour le Développement de Niabina). Fedde Æ•amtaare Ñaabina waÉ—i ko cate tati: Fedde Æ•amtaare Ñaabina Orop: ardii nde ko Usmaan Abdul Kebe, Fedde Æ•amtaare Ñaabina Nuwaasot: É—owi nde ko Yuunus Æ•aas, Fedde SukaaÉ“e Ñaabina Ñaabina(É—um woni heddiiÉ“e ngoo, É“e njaltaani): ardii nde ko biyeteeÉ—o Sih Aamadu Sammba, caggal nde Aadama Gey, ummii e ardorde fedde ndee. Ko É—eeÉ—oo cate tati ndenndi, mbismii Alhajji Baaba Maal e Daande Leñol e nder wuro Ñaabina.

Ñalnde

23 ndee, goomu njuÉ“É“udi jammaaji É—ii, neldii goomuuji É—iÉ—i ngam jaÉ“É“oyaade Alhajji Baaba Maal to KayhayÉ—i. Heen goomu ngootu resndaa ko nawgol kaÉ“irÉ—e gaaci e bagasuuji naalankooÉ“e Daande Leñol e gardagol Aamadu Buubu Maliyel Soh. Goomu É—immu nguu yamiraa ko fadndaade haa Baaba Maal taÆ´ta maayo, ngu yahda e mum Ñaabina. Ko nguun goomu huufi denndaangal golle É—ee. Ngoni e maggu ko Meer Ñaabina, gardiiÉ—o catal Orop, gardiiÉ—o catal Nuwaasot, gardiiÉ—o sukaaÉ“e Ñaabina, hooreejo fedde sukaaÉ“e Ñaabina É“ennuÉ—o hono Aadama Gey, kalfinaaÉ—o kumpital e won e yontaaÉ“e nokku oo.

Baaba leelii taÆ´tude. O aroyii ko kikiiÉ—e kiirÉ—o, heedde mutaa-mut-naange. O taÆ´tiri ko Gure! Umaar Lih feewde Tantaaji KayhayÉ—i. Otooji, hakkunde 45 e 50, mbaÉ—i gaarawol ndewi e makko, gila KayhayÉ—i haa Ñaabina e tule oole. Æ•e mbiyi mo: "Baaba! so aÉ—a nanatnoo Ñaabina, ko É—oo tigi woni Ñaabina e tule oole, Ñaabina e boli jawdi, É“ulli e hawaleeje, caalli e mbalkaaji, É“ulli belÉ—i, cafee, njaree, kaaÉ—É—i É—ii, cafee, njaree gooleeje".

E oon sahaa, tawi

ko jibinannde Ñaabina e saraaji mum fof ena ñaantii, ena yalti, ena darii e tiimde laawol godoroÀ‘ gummingol KayhayÉ—i fayde Æ•oggee ngol. Funnaange laawol ngol e hiraange maggol fof ko yimÉ“e. Hay so ñorgo weddaa, saggat, saggata ko e yimÉ“e hakke e keewal. No jamaanu nguu wayi heewde nii, ko noon ne kadi ngu wayi ñaantaade e heblanaade jaÉ“É“ungal ngal. To banngere wÉ“e, tuggude e pelle jamana-kinel, suumee, wooturu e pastel haa e yahrooÉ“e e duuÉ“i jeeÉ—iÉ—i, alaa mo ardaani e ñaantungal ganni, gila e moori e cacci haa e gaaÉ“É—i e puuÉ—di. To banngere jirwo, kala naalanke gonnooÉ—o e daande maayo, hakkunde KayhayÉ—i e Æ•oggee, rewo e worgo, alaa luutaaÉ—o, hakkunde jimoowo e gamoowo, koÉ—oowo, piyoowo buubaa walla mbaggu haa e poÉ“É“oowo.

Baaba nde arata e maÉ“É“e tawi

ko fuÉ—É—iima hankadi niÉ“É“itde. Kono É—um fof e waÉ—de noon no kornaali otooji, gulaali, kelle e kuljinaali, bawÉ—i e buubaaji mbayi heewtude wuro ngoo nii, jawdi Ñaabina fof wid, naati e ladde. Ñalnde heen É“esÉ—i koontinaaka, njahdi ko e É“iÉ“É“e mumen.

Kelle e kuljinaali ndewti e

Baaba, kañum e diÉ—É—al mum haa jippunde mum to galle Aamadu Umaar Sih e dow celdugol fayde wuro Mbaañ. Oon jamma, Gorko Duwoyra waali ko fooftaade e yeewtidde e bismotooÉ“e e juurotoóÉ“e.

Ñalnde 24 ndee,

ñalawma oo, alaa ko waÉ—aa heen so wonaa feewnitanaade jamma garoowo oo. Tuggude e 18 w30h, caggal nde yimÉ“e njuuli takkusaan haa 1wooh, biyeeji ena njeeyee, ndartaaki. Dingiral ngal heewi haa won e yimÉ“e ndonki É—o njooÉ—ii. E É“eto yimÉ“e woowÉ“e kiirÉ—eeli walla dente bayÉ—e hono nii, mbiyi ko keewal yimÉ“e ngal Á‘akkaani 6000 neÉ—É—o.

Alhajji Baaba Baydi

Maal naati dingiral ko heedde 1w 30h ena ardi e daalambol pasorooji (pasorooji É—ii ko É—i joy). Maysuur Diine Gawlo Sek, funeere Baaba Maal ko kañum hurmbiti jamma oo. Kelle poÉ“É“i, Maysuur nanngi mikoroo yimi baaruuji É—iÉ—i deggondirÉ—i.

Caggal Maysuur Sek, Saawo Abdullaay

Sammba, meer komin Ñaabina-Garlol, waÉ—i konngol bismaango feewde e Baaba Maal e Daande Leñol, e jamaanu ngarngu nguu gila e gure nootitiiÉ—e haa e hilifaaÉ“e mawÉ“e arÉ“e, teeÁ‘ti É“e dawrugol e aada.

Nde Saawo

Abdullaay Sammba rewi konngol, ko É—oon Sammba Siree Gorel gorko Meri gural SaybooÉ“e, keedoo Alhajji Baaba Maal hannde to banngé dingiral, heÉ“i mikoroo, nanngi e asko Alhajji Maal haa É“anndu mum wuli jaw, É—aÉ“É“iri É—um nde naatata hankadi e dingiral sabu jamaanu nguu ena heppi ko yiyata É—um. Mamma Abuu Gay e Baru Sal, fanniyankooÉ“e É—iÉ—o gaaci laaÉ“tuÉ“e, ndaarondiri, moosi, tanndini, nanngi e tufnde nde Baaba Maal heewnoo naatirde dingiral. Baaba haftii toÆ‘Æ‘i daande ko juuti, jamaanu nguu ena yonngoo, yiyaani mo. O feeñani ngu, omo waÉ—i dolokke bulaajo, ñootaaÉ—o haa Á‘arÉ—i. Baaba ko gorko ñaantotoóÉ—o, teddinÉ—o Pulaagu, kormiiÉ—o yimÉ“e mum, pasniiÉ—o dingiral. O yimi tufÉ—e É—iÉ—i, Sammba Siree Gorel arti e mikoroo ngam yettinde nual. Haali nual ngal ko biyeteéÉ—o Mamma Caam Baylo mo WenndiÁ‘ e Mali Booli, gummoriiÉ—o to Suwoyraat. O yettini ko nual biyeteéÉ—o Hamjatu Abdul Caam jeyaaÉ—o É—oon e Ñaabina, gummoriiÉ—o, kañum ne to Suwoyraat. Mamma Caam Baylo ko suka ñeeño, baawÉ—o tafde miijo e mahde konngol haa Á‘arÉ—a. Nual ngal o yettini ngal fayi ko e Alhajji Baaba Maal: Gooto e jibinannde wuro ngoo ena wiyee Hamjatu Abdul Caam ena rokkuno maa, aan Baaba Maal puccu biyeteengu Beede Leen Ñaabina. Omo yiÉ—i soodtude ngu, É—oon e ngalÉ—oo dingiral tawi kadi ko e yeeso nguuÉ—oo jamaanu. {mosloadposition in-adsense}

Puccu nguu soodtaa ko ko puccu

meeÉ—aani soodeede e dow ngalÉ—oo laral leydi so 1.000.000 mbuuÉ—u (miliyoÁ‘ mbuuÉ—u) e ceede Muritani. Dokkal kinÉ—e, polle tawtoranoóÉ“e haa e dokkal terÉ—e Daande Leñol keddiiÉ—e haworoyi e 200.000 mbuuÉ—u. Coodgu puccu nguu dartoyii ko e 1.200.000 mbuuÉ—u. Mbiyen Hamjatu Abdul Caam rokkii Baaba Maal puccu É“urngu tiiÉ—de e nder winndere ndee, ngu hono mum kadi meeÉ—aani soodaneede naalanke ko daartol naalankaagal fuÉ—É—ii koo.

Caggal

ooÉ—oo gorko Caamo ñaabinanaajo, ko Baaba Maal kadi arti e dingiral haa ruuki. Caggal É—um, seto wuro Fonndu e gardagol Mammadu Abdullaay Tuure e Aliiw Yero Waar naati dingiral. Ngo rokki Baaba Maal, e innde wuro Fonndu, wutte jarÉ—o 100.000 mbuuÉ—u, ena wondi e ngaari caggal nde É“e mballiti ÑaabinanaaÉ“e ngaari ngoÉ—ndi e 50.000 mbuuÉ—u. Ngo yalti dingiral, hiirde jokki.

ÑaabinanaaÉ“e kadi noddi biyeteÉ—o Aamadu Buubu Maliyel Soh, lommbi e juuÉ—e mum 160.000 mbuuÉ—u ngam soodde É—oon e É—oon nagge É“esnge, rewniinge, É“ireteenge jooni-jooni. Nagge yiilaa, soodaa, É“iraa, Baaba Maal addanaa kosam É—am e nder dingiral. ÆŠumÉ—oo fof waÉ—i ko ñalnde 24 ndee. Hiirde ndee fusi ko 5w30h subaka.

Ñalnde

25, rewÉ“e Ñaabina É“amti ko ganni mo njiÉ—noo jaÉ“É“oraade Baaba Maal e Daande Leñol nalnde 23 ndee. EÉ“e nimsani oon kikiiÉ—e no feewi sabu won geÉ—e keewÉ—e É—e É“e njiÉ—noo hollude Baaba ko niÉ“É“ere haÉ—i É“e. Æ•ee ñalli ko unde gawri, waÉ—de ñiiri e bunaa e nebam sirme e dakkude boÉ“i kodde suuna.

Æ•eya ko lasde goobuujj gaaÉ“É—i, saccude e fiytaade puuÉ—di juuÉ—e e koyÉ—e. Æ•eyatoo ko renndinde geÉ—e wejo ko wayi no geÉ—e ngaafu debbo pullo, kagguuji, geÉ—e mahdi maabuuÉ“e e cañu haa e ko wayluÉ“e nokku oo meeÉ—noo tafde. Nde juulatnooÉ“e njalti e jamaaji tawi ko kamÉ“e rewÉ“e É“ee fof, É“e ndentoyii to caali jehre wuro too. Æ•e pitti dingiral ngal haa laaÉ“i cer, É“e njuÉ“É“ini geÉ—e wejo É—ee haa nanndi e sago. Æ•e lasii, É“e mbaÉ—i lanngu, É“e kuufi dingiral ngal.

KikiiÉ—e ganni ñalnde 25/10/2013, rewÉ“e Ñaabina ena ngari hollude Baaba Maal finaa-tawaa mumen. ÆŠoo ko lasal joom goobu baaye en.

Æ•e

É—acci boawal jaajngal, É“e mbeerti heen leece dime mbele so Baaba Maal arii, yaÉ“É“a heen no laamÉ—o tedduÉ—o weertirantee kosi boÉ—eejo so yahii njillu e leydi ngoÉ—ndi nii. Æ•e njejjitaani wonde wuro Ñaabina ngoo ko wuro ndema e ngaynaaka, É—o maabuÉ“e mahooÉ“e e wayluÉ“e tafooÉ“e nguurdi. Æ•e njaltinii cengele e leÆ‘Æ‘i gaweeje demeteeÉ—e e nokku hee.

MaabuÉ“e

Ñaabina kollirii haa kolliri fuurna É“akke. WayluÉ“e ne njaltini ko njoginoo, cabbii e garal Alhajji Baaba Maal. Baaba Maal ari e maÉ“É“e ko 18w30 h. O ummorii ko to duÉ—al koles wuro ngoo. O yahnoo ko loroyde lekki ngadani wonande jolannde lorngo leÉ—É—e wonnde e tuugnorgal ñalÉ—i É—ii. Nde o lori lekki manngoowi e duÉ—al haa o gasni, o jolti e oto, o fayi to dingiral wejo too.

Nde otooji É—ii ngari haa njettii

jamaanu nguu ko Tabara Bah e meer wuro ngoo njaÉ“É“oyii mo. Hammoo Joop e Sammba Duungel njaÉ“É“orii mo pekaan gulÉ—o jaw. O tellii, o rewi e leece beertaaÉ—e É—ee haa o sawndii rewÉ“e ñaantiiÉ“e ena ndarii É“ee hono Mali Dugudugu Saawo e wondiiÉ“e mum.

O seli, o salminiri É—umen
 gooto-gooto haa o haljiti, o tiindii e joÉ—nde nde o heblanano, o jooÉ—ii
 sara meer wuro ngoo hono Saawo Abdullaay Sammba. Ko É—oon Gelongal Fuuta
 lollirÉ—o Njaay Saydu Aamadu rokkaa konngol, bismii mo e innde rewÉ“e
 Ñaabina caggal nde anndini mo sabaabu ngooÉ—oo wejo. Baaba e seto mum
 ndewi e geÉ—e bejaaÉ—e É—ee haa to É—e kaaÉ—oynoo, keÉ—ii firooji geÉ—el heen
 fof ko addunoo É—um e ko ngel soomi e sirluuji.

Baaba manti wuro
 Ñaabina e kuuÉ“al sabu mum naÁ“taade e É—aÉ—i mum guurÉ—i, naftooji, dañnoode
 ngo hanki mawÉ“e wuurnooÉ“e e woodde ngo hannde sukaaÉ“e finÉ“e hirooÉ“e,
 yiÉ—É“e É“urde, É“e njiÉ—aa É“ureede. Ko É—oon e nder dingiral wejo ngal, nagge
 É“esnge, nge o soodananoo ngee, kanko Baaba Maal, adda ena rewnii
 goolyel mum. Ko É—oon kadi nge É“iraa, o addanaa kosam É—am, o yari ngulÉ—am
 jaw. Ko É—oon ne kadi wejo ngoo waynorii.

To hiirde jamma too, ko
 toon Baaba jogori waynondirde e ÑaabinananaaÉ“e. O ari ko law seeÉ—a. Nde
 00w30h yonata tawi ko o naatii dingiral. O naatiri ko wutte mo
 FonndunaaÉ“e ndokkunoo mo hanki mum. Tawi ko adii nde o jolata,
 naalankooÉ“e heewÉ“e gila e jabbaaji(rappeurs) haa e woÉ—É“e, njolii e
 dingiral hee haa Æ“eeÁ“ii. Ko Maysuur Sek wattindii É“e. Nde Maysuur Diine
 Gawlo Sek Æ“eeÁ“i ko Baaba Maal lomi yolnde. O yimii, o amii e oon jamma
 njimri e ngamri mbyayrundi maa won hannde duuÉ“i sappo.

SukaaÉ“e ÑaabinananaaÉ“e mbeltii haa mbaÉ—tani mo kadi koltu teddungal (décoration):

- Dolokke ñootaaÉ—o
- PaÉ—e mukke maraakiis
- PaÉ—e waÉ—É—iyankooÉ“e(botuuje)
- Tengaade e makatumru

Gollii
 ndeen golle ko biyeteÉ—o Sammba Foosiri Jimmeera to Mbotto, tawi ko
 Alla meho sabu teddungal mum e sukaaÉ“e ÑaabinananaaÉ“e. Hiirde Baaba fusoyi
 ko 5w45h.

Tesko-É—en kadi haa hannde, e oon ñalawma ñalluÉ—o 25,
 ko adii nde Baaba Maal ena yaha dingiral, koÉ—ungu mbaÉ—ngu faayiida
 ummorinooma É—um to wuro Daawalel sara Mbaañ e naalanke mawÉ—o, dowlunooÉ—o
 ena wiye Medda Jaañ, baaba Mayram Medda. Medda Jaañ wiya ko haade

ÑaabinaaÉ“e mbaÉ—ii ko mbaÉ—i koo, FonndunaaÉ“e kadi ngolliima ko ngolli koo, kanko, o addanta Baaba Maal ko liingu. So cubballo addanaama ko ummii e ndiyam, addanaa ko paso mum e wiyde makko, kanko Medda Jaañ. O addi ko ndaawa. Ko É—uum Baaba Maal waÉ—anaa hiraande e oon jamma. {mosloadposition in-adsense}

Tonngol

ÑalÉ—i

Ñaabina keewii faayiida, mbaÉ—ii nafoore mawnde. Lappol safrooÉ“e e gardagol doktor Ceerno Mammadu Bookar Gey, mbaÉ—ii golle maantiniÉ—e ñalnde 25 e ñalnde 26 ndee É—o dispaaseer wuro ngoo. Æ•e cafrii É—oon rafijji keewÉ—i gila É—oon e wuro Ñaabina ngoo haa e gure catiiÉ—e É—ee gila noon e rafijji gite, noppi, ñiiÆ´e, ñabbuujji ndewaagu, jontinooje, deedi haa ñabbuuli goÉ—É—i kuuÉ“tidinÉ—i É—i keertinaani. HaralleeÉ“e tawanooÉ“e É“ee mbaÉ—ii heen teskuyaaji laaÉ“tuÉ—i haa teeÀ´ti e darnde nde gooto fof foti daraade ngam riiwtude caÉ—eele to banngge mum:

- Doktor Jagana

Muhammed teeÀ´tini ko cellal hunuko. O wasiyii nde neÉ—É—o ñaami fof yo socco e nder ñalawma, ko famÉ—i fof laabi tati (kacitaari, bottaari e hiraande) e fannu kadi no neÉ—É—o fotata soccoraade ummoraade e É—akkudi fayde e ñiiÆ´e dow e les.

- Ngayde Muhammed, wasiya mum yahri

ko to banngge gite. O rokki yeru hakkunde ñawu e yitere ko no hakkunde feetere jeyngol e ñoomre yoornde nii. So fuÉ—É—iima tan yo ñippe law gila reÉ“aani.

- Doktor Ceerno Mammadu Bookar Gey, gooto e

yiilooÉ“e golle lappol ngol, eeraango mum yahri ko so neÉ—É—o tinii rafi e É“anndu mum yo dogan law safirde, woppa nehde rafi walla suuÉ—de É—um.

-

LeÉ—É—eyanke oo (pharmacien), e nder konngol mum wasiyii É“esngu Ñaabina ko nde duumotoo e wallude wuro ngoo e ñiiÉ“nude jolanÉ—e bayÉ—e hono nii e riiwtude won e rafijji e nokku hee.

E joofnirde golle lappol

ngol, meer komin Ñaabina, hooreejo Fedde sukaaÉ“e Ñaabina e hooreeÉ“e cate É“amtaare Ñaabina to Nuwaasot e to Orop, gooto fof nde Æ´etti konngol, mantii golle lappol ngol hade seedanteeje rokkireede.

ÑalÉ—i Ñaabina mbaÉ—ii weltaare e teddungal mawngal. Baaba Maal e Daande Leñol, Ñaabina e gure saraaji garnooÉ—e fof mbeltiima.

Caggal

ndeen weltaare, jammaaji É—ii ndañii wune sabu yimÉ“e mawÉ“e nootitiima ko

wayi no meer Æ•oggee hono Bah Aadama Muusaa e Bah Bookar Sule ko jiidaa e jibinannde wuro ngoo tawi artiri É—umen ko ñalÉ—i É—ii. Ena e É“een Hamjatu Abdul Caam, Tabara Bah, Usmaan Abdul Kebe, Yuunus Æ•aas, Maalik Buubu Sal, Sih Aamadu Sammba e Yaayaa Umaar Sih.

To banngé

jaayndiyankooÉ“e MuritaninaaÉ“e ngari ko É“eeÉ—oo: Mbooc Abuu Maariyeta, Abuu Bah, Faatimata Bah, Mammadu Demmba Sih, Ami Saydu Baaraan Bah, Kummba Bookar Bah e natiyanke mawÉ—o ena wiyee Muusaa Wan ko jiidaa e jaayndiyankooÉ“e ummorinooÉ“e to rajo KayhayÉ—i walla to Pete ko wayi no Abuu Caam.

To banngé naalankooÉ“e, ko jiidaa e Baaba Maal e diÉ—É—al mum Daande Leñol, en njiyii Aliiw Demmba Njuuk, Hammoo Joop, Sammba Duungel, Faama Mbay, Sali Labbo e Tomaa BaabaaÉ“e(oon ko jabba).

To

banngé gure, en teskiima heen Gurel Cooga, Njaawaldi, Burguduuna, Tampi-daroo, Buubu Aawdi, Wuro Sele, BaabaaÉ“e, Juude Jeeri, Abdalla, Garlol, Cilaa, Mbotto, Sorimalee, WenndiÁ, Mbaañ, Haymedaat, Feere-Alla, Daawalel, Mbahe, Bagodin, Lewe, Fonndu, Beelel Gawde, Woolumaaji, Neere Waalo, Siñcu Buubu Makka, BeelinaaÉ“e, ÆŠalhaya e Ligisayba. ÆŠeeÉ—oo gure fof kadi, wooto heen fof dañii jooÉ—odaade e Baaba Maal, e yeewtidde e mum ko naftata.

Ñalnde 26, hakkunde tiisubaar e takkusaan, ko É—oo woni É—o Baaba Maal e Daande Leñol mbaynii Ñaabina e tule oole ngam taÆ’titde maayo. ÑaabinaaÉ“e kadi nduusi É“e no É“e njaÉ“É“oroyinoo É“e e garal. Æ•e nduusi É“e haa É“e njetini É“e keerol hakkunde diiwaan Baraknaa e diiwaan Gorgol, É“e nduttii caggal nde É“e ndewdi to Bagodin ngam seedtaade teddungal Bookar Sule Bah e Daande Leñol.

Jubbannde e daartol nokku

Ñaabina

sosaa ko e hitaande 1911. Ngo yalti ko e Mbaañ, cile e leydi Hammadi. Sosi ngo ko biyeteÉ—o Fari Sammba. Oon ko Lihdo(Lih). Rewi e makko ko biyeteÉ—o Eli Sammba. Oon ko Calsalo (yettoode Sal). Nde o ari e nokku hee, o adii hoÉ—de ko to wiyeteé Tulde Eli. Oon nokku woniri ko banngé hirmaange worgo wuro Ñaabina ngoo. Caggal É—um, o eggí, o fayi banngé funnaange rewo caanngol ceenal peccitngol Ñaabina ngol. Galle tataÉ“o hoÉ—de e Ñaabina ko galle maabuÉ“e kiiÉ—enaÉ“e. MawÉ—o maÉ“É“e wiyeteé ko Aliiw Siley Maalik KiiÉ—e.

Ñaabina askitintoo ko e YirlaaÉ“e jeeri. Ngo waÉ—i ko cuuÉ—i tati teeÁtuÉ—i:

- MaalmaalÉ“e
- JaanankooÉ“e

- Suudu MboolonaaÉ“e

- DabbenaaÉ“e

MaabuÉ“e jahjahÉ“e É“ee ngummorii ko Jowol. Æ•e njalti ko e biyeteeÉ—o Demmba Gaysiri.

{gallery}/baaba_naabina{/gallery}

KuÉ—ol Gelongal Fuuta, lollirÉ—o Njaay Saydu Aamadu

{mosloadposition facebook}

{mosloadposition adsense}

{mosloadposition disclaimer}